

η τεχνολογία υπόκειται στον αποκλειστικό έλεγχο της κοινωνίας με σκοπό να ελεγχθούν αποτελεσματικά οι κοινωνικές και φυσικές διαδικασίες, και τη θετικιστική άποψη σύμφωνα με την οποία η επιστήμη και η τεχνολογία εξελίσσονται αυτόνομα και κατόπιν καθορίζονται οι τρόποι και οι σκοποί αξιοποίησής τους.

Η ανάλυση του Habermas του σύγχρονου τρόπου σκέψης και πράξης και κυριότερα η κοινωνική κριτική του είναι σημαντικές και ιδιαίτερα επίκαιρες. Ας μη ξεχνούμε, για παράδειγμα, την εξάπλωση και κυριαρχία των μέσων ενημέρωσης, και τη βαρύτητα που έχουν αποκτήσει για το θεσμικό πλαίσιο μιας κοινωνίας. Αποκλειστικά προϊόντα της τεχνολογίας, έχουν γίνει το κύριο μέσο διαμόρφωσης της πολιτικής άποψης σήμερα.

Γι' αυτό το λόγο η μετάφραση μέρους του σημαντικού έργου του Habermas είναι όχι μόνο αξιέπαινη αλλά και απαραίτητη. Θα πρέπει να επιδοκιμάσει κάποιος την προσπάθεια μετάφρασης και έκδοσης αυτού του βιβλίου, που αποτελεί σημαντική συμβολή γνωριμίας του ελληνικού κοινού μ' ένα σημαντικό εκπρόσωπο της σύγχρονης σκέψης.

Η γνωριμία με τη σκέψη του Habermas, η οποία αποτελεί και κύριο σκοπό της έκδοσης του βιβλίου, όπως αναφέρεται στο προλογικό σημείωμα από το μεταφραστή, θα μπορούσε ίσως να βελτιωθεί με την προσθήκη μιας αναλυτικότερης εισαγωγής, ώστε να κατατοπίσει το κοινό για τη θέση του γερμανού φιλοσόφου στην ιστορία της σύγχρονης σκέψης και να δώσει μια γενική εικόνα του έργου του. Εξάλλου, οι αποσπασματικές μεταφράσεις και συλλογές άρθρων δεν αποδίδουν μια καθαρή εικόνα του τρόπου με τον οποίο ένας στοχαστής θέτει κι αναπτύσσει τις θέσεις του, ιδίως όταν απευθύνονται σε κοινό μη εξοικειωμένο με τη φιλοσοφία. Η μετάφραση ενός ολοκλήρου έργου, αν και πιο επίπονη και υπεύθυνη, είναι συνήθως περισσότερο εποικοδομητική.

ΑΡΓΥΡΗ ΑΡΦΑΝΗ
ΑΘΗΝΑ

Ε.Ν. Πλατή, *Τοποθετήσεις, Δοκίμια*, «Οι Εκδόσεις των Φίλων», Αθήνα 1990, σελ. 272.

Ο δοκιμιακός λόγος του Ε.Ν. Πλατή είναι από τα ευγενή μέταλλα πολυχρόνιας καμινείας. Αυτό οφείλεται όχι μόνο στη μακρά αναστροφή του συγγραφέα με τα κλασικά κείμενα, αλλά και στη μάχιμη θητεία του στις προφυλακές της εκπαίδευσης. Φυσικά υφέρπει και το μεράκι. Στοιχεία που προσδίνουν στους στοχασμούς του αυθεντικότητα και παρρησία. Η ωριμότητα είναι έκτυπη. Ο διαυγής ορίζοντας μιας ελληνοκεντρικής βιοθεωρίας περιβάλλει τις «Τοποθετήσεις» ως φωτεινό ιμάτιο. Ως έσωθεν καλή μαρτυρία. Αυτό φαίνεται σ' όλο το εύρος του θεματολογίου. Θέματα που ανταποκρίνονται σε μια σειρά από έντονα ενδιαφέροντα και κλίσεις του συγγραφέα: Προβλήματα Νεοελληνισμού, Αισθητικά και Ποικίλα, απαρτίζουν το ιδεολογικό σύμπαν των «Τοποθετήσεων». Μέσα από τις παραλλαγές των στοχασμών του εξακριβώνεται άλλοτε η ελπίδα, και άλλοτε η αγωνία του πνεύματος. Είναι η αγωνία κάποιων δυσμικών ωρών. Όταν κυρτώνει η γλώσσα και λιγοστεύει το φως της ποίησης. Τη στιγμή εκείνη ο

δοκιμιογράφος είναι σα να επαναλαμβάνει το στίχο του Ελύτη. «Δώστε μου τη δύναμη να αφαιρέσω από τους μάντεις το δεινό μέλλον».

Οι ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ είναι ένα αμάλγαμα γνώσης και έρωτα. Μια λογική και συναισθηματική πυράκτωση. Διότι ο Ε.Ν. Πλατής είναι το συναμφοότερο. Ο ουμανιστικός λόγος του φρονηματίζει και στηλιτεύει. Πάντοτε όμως με χαρακτήρα παιδευτικό. Είναι λόγος οξύς και μάχιμος. Μια εναντίωση στις στρεβλώσεις. Μια προσπάθεια εξόδου από το λαβύρινθο. Γι' αυτό ουδέποτε υποχωρεί μετανιωμένος από την τόλμη του. Διότι γνωρίζει να χρησιμοποιεί τις λέξεις με το κατάλληλο βάρος.

«Με όλα πρέπει ν' αντιπαλεύει», γράφει, «ο νεοέλληνας δημιουργός. Όλα να τα τολμά. Εκτός από ένα: τον εγκεφαλισμό. Την εσωτερική δηλ. νόθευση και την κιβδηλεία. Την αναπλήρωση του πηγαίου με το εγκεφαλικό του σχήμα». Ελληνικότητα, σελ. 40.

Ο συγγραφέας των τοποθετήσεων δεν είναι ένας κυριακάτικος στοχαστής. Δεν είναι ένας άνθρωπος που βλέπει αφ' υψηλού όσα συμβαίνουν γύρω του. Που αδιαφορεί για το σκοτεινό πρόσωπο της ιστορίας των ημερών μας. Αντίθετα είναι ένας εύψυχος αμύντορας της εθνικής μας υπόστασης. Ένας ευφραδής κριτικός του νεοελληνικού βίου. Γι' αυτό και βρίσκεται στη φρυκτωρία του πνεύματος, όπως την όρισε ο Σολωμός μιλώντας για Ελευθερία και Γλώσσα. Και γι' αυτό κάθε φράση του ισοδυναμεί με μια ηθική απόφαση.

«Το δεύτερο φοβερό πρόβλημα», γράφει, «που έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε, είναι ο κίνδυνος του αφελληνισμού. Της εθνικής μας διάβρωσης. Της απώλειας τελικά της εθνικής μας ταυτότητας. Πώς να μην τον σκέφτεται κανείς, όταν στις επιγραφές των καταστημάτων, η ελληνική γλώσσα έχει σε τόση έκταση παραμερισθεί, ώστε να δημιουργείται η εντύπωση χώρας αποικιακής;» Το μέλλον του νεοελληνισμού, σελ. 48.

Η αναλυτική ματιά των ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΩΝ εισδύει σ' όλους τους πόρους του πνεύματος. Στο Παραμύθι, στην Ποίηση, στη Θρησκευτικότητα, στην Ψυχολογία. Για όλα αυτά ο Πλατής έχει τη δική του εκδοχή. Αξιοπρόσεκτη και μετά λόγου γνώσεως. Διότι «ἀμάρτυτον οὐδέν ἀείδει». Είναι σαν ένας άνεμος που φυσάει τη σκόνη από τις ιδέες. Ένας λόγος ευφωνικός και χωρίς σκιές. Ψυχικά τόσο ευρύχωρος ώστε να αισιοδοξεί για κείνη την Ελλάδα του επάνω κόσμου στην οποία ακόμα λειτουργεί το θαύμα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΡΕΤΑΚΟΣ
ΑΘΗΝΑ

Γεωργίου Γεμιστού Πλήθωνος, «Περί ἀρετῶν», Georges Gemiste Plethon "Traite des vertus", *Edition Critique avec Introduction, Traduction et Commentaire par Brigitte Tambrun - Krasker*, Ἀθῆναι: Ἀκαδημία Ἀθηνῶν / Leiden: E.J. Brill 1987, σ. XCII + 127, (*Corpus Philosophorum Medii Aevi: Βυζαντινοὶ φιλόσοφοι — Philosophi Byzantini*, 3).

Το 1438/9 γίνεται η Σύνοδος της Φερράρας-Φλωρεντίας, που είναι για το φθίνον Βυζάντιο η τελευταία ελπίδα να αποσπάσει βοήθεια από τη Δύση. Ο αυτοκράτορας Ιωάννης Η' ενδίδει στον πειρασμό να ριψοκινδυνέψει την ανεξαρτησία του δόγματος